

ad Eucharistiam et Pœnitentiam; et auctor est liber, addito ibidem capitulo de Baptismate et capitulo de Pœnitentia, præter alia quedam de aliis rebus in libri fine. Porro post caput 21, cæ quæ in editis sequebantur usque ad cap. de Baptismate nunc 22, absunt ab omnibus manuscriptis, fuerantque contra superiorum capitulorum errores quosdam huc translata ex Cœlestini epistola ad Galliæ episcopos, ex Concilio Carthaginensi contra Pelagianos, et ex Arausicano secundo, quæ omnia sinceriora in fine tomi decimi habes. Hæc itaque capitula numero triginta, necnon alia tria ante caput nunc 30 contra manuscriptorum fidem interjecta sustulimus. Sed veteres codices non omnès ad cap. nostrum 55 desinunt, addunturque alia et alia in diversis codicibus capitula.

Juvat hic demum annectere Lovaniensium Theologorum censuram. *Liber hic, inquit, non est catholici scriptoris, sed Gennadii Massiliensis in Gallia presbyteri..... de factione Gallorum, contra quam scribunt Prosper et Hilarius Augustino, et contra quam congregatum fuit concilium Arausicanum secundum. Porro, ut sæpius in catalogo Virorum illustrium graves habet errores; sic et in his Dogmatibus Ecclesiasticis quædam habet a lectore carenda. Sane hic auctor nusquam in hoc libro meminit peccati originalis, aut baptismatis infantium in remissionem peccatorum: cumque multos nominet hæreticos, nusquam meminit Pelagii aut catholici dogmatis contra eum prolati; sed contra, diligenter inculcat animas non esse ex traduce, eo quod sciret Pelagium inde suum dogma statuere.*

DE ECCLESIASTICIS DOGMATIBUS LIBER GENNADIO TRIBUTUS.

CAPUT PRIMUM. — Credimus unum esse Deum Patrem et Filium et Spiritum sanctum. Patrem, eo quod Filium habeat: Filium, eo quod Patrem habeat: Spiritum sanctum, eo quod sit ex Patre et Filio¹. Pater ergo principium deitatis: qui sicut nunquam fuit non Deus, ita nunquam fuit non Pater: a quo Filius natus: a quo Spiritus sanctus non natus, quia non est Filius; neque ingenitus, quia non est Pater; neque factus, quia non est ex nihilo, sed ex Deo Patre et Deo Filio Deus procedens. Pater æternus, eo quod æternum habeat Filium, cujus æternus sit Pater: Filius æternus, eo quod sit Patri cœternus: Spiritus sanctus æternus, eo quod sit Patri et Filio cœternus. Non confusa in una persona Trinitas, ut Sabellius dicit: neque separata aut divisa² in natura divinitas, ut Arius blasphemavit: sed alter in persona Pater, alter in persona Filius, alter in persona Spiritus sanctus; unus natura³ in sancta Trinitate Deus Pater et Filius et Spiritus sanctus.

CAPUT II. — Non Pater carnem assumpsit, neque Spiritus sanctus, sed Filius tantum: ut qui erat in divinitate Dei⁴ Filius, ipse fieret in homine hominis filius: ne filii nomen ad alterum transiret, qui non esset nativitate Filius Dei⁵. Ergo Dei Filius hominis factus est filius, natus secundum veritatem naturæ ex Deo Dei Filius, et secundum veritatem naturæ ex homine hominis filius: ut veritatis geniti non adoptione, non appellatione, sed in utraque nativitate filii nomen nascendo haberet, et esset verus Deus et verus homo unus Filius. Non ergo duos christos, neque duos filios⁶, sed Deum et hominem unum Filium; quem propterea et unigenitum dicimus, manentem in duabus substantiis, sicut ei naturæ veritas contulit, non confusus naturis, neque immixtis, sicut Timotheani volunt, sed societate unitis. Deus ergo hominem assumpsit, homo in Deum transivit; non naturæ versibilitate, sicut Apollinaristæ dicunt, sed Dei dignatione: ut nec Deus mutaretur in humanam substantiam assumendo hominem, nec homo in divinam glorificatus in Deum: quia mutatio vel versibilitas

naturæ et diminutionem et abolitionem substantiæ facit⁷. Natus est ergo Dei Filius ex homine, non per hominem, id est, non ex viri coitu, sicut Ebion dicit: sed carnem ex Virginis corpore trahens, et non de cœlo secum afferens, sicut Marcion, Origenes et Eutyches affirmant⁸. Neque in phantasia, id est, absque carne, sicut Valentinus: neque *θεογενής* (a), id est, neque putative imaginatum; sed corpus verum; non tantum carnem ex carne, sicut Marcianus; sed verus Deus ex divinitate, et verus homo ex carne, unus Filius: in divinitate Verbum Patris et Deus, in homine anima et caro. Anima non absque se, se et ratione, ut Apollinaris; neque caro absque anima, ut Emonius: sed anima cum ratione sua, et caro cum sensibus suis, per quos sensus veros in passione et ante passionem suæ carnis dolores sustinuit.

CAPUT III. — Neque sic est natus ex Virgine, ut et deitatis initium homo nascendo acceperit, quasi antequam nasceretur ex Virgine Deus non fuerit, sicut Artemon et Berillus et Marcellus docuerunt: sed æternus Deus, et homo ex Virgine natus est.

CAPUT IV. — (b) Nihil creatum aut serviens in Trinitate credendum, ut vult Dionysius fons Arii: nihil inæquale, ut Emonius: nihil æquale⁹ gratia, ut vult Aetius: nihil anterius posteriusve aut minus, ut Arius: nihil extraneum aut officiale alteri, ut Macedonius: nihil pervasione¹⁰ aut surreptione insertum, ut Manichæus: nihil corporeum, ut Melito et Tertullianus: nihil corporaliter effigiatum, ut Anthropomorphus¹¹ et Vadianus: nihil sibi invisibile¹² ut Origenes: nihil creaturis visibile, ut Fortunatus: nihil meritis vel voluntate diversum, ut Marcion: nihil ex Trinitatis essentia ad creaturarum naturam deductum, ut Plato et Tertullianus: nihil officio singulare nec alteri communicabile, ut Origenes: nihil confusum, ut Sabellius: sed totum perfectum; quia

¹ Illic editi inserunt: *Creditur a nobis sine confusione conjuncta sancta Trinitas, sine separatione distincta.* Abest a Mss.

² Plures Mss., sicut Marcion, Origenes, eorumque sectatores.

³ Sic Mss. At editi, *inæquale.*

⁴ Alias, *versuasione.*

⁵ Forte, *anthropomorphite.*

⁶ Editi addunt, *a creaturis.*

(a) Vid. Cyrill. cat. ch. 4.

(b) Nicet. in Nazianz. de s. Bapt.

¹ Editi hic addunt, *procedens, Patri et Filio cœternus;* quod abest a Mss.

² Aliquot Mss., *diversa.*

³ Mss., *in natura.*

⁴ Editi addunt, *Patris.*

⁵ Editi, *æterna nativitate Filii;* omisso, *Dei.*

⁶ Editi addunt, *scilicet.*

totum ex uno et uno ! : non tamen solitarium , ut præsumunt Præxeus et Sylvanus , Pentapolitana damnabilis illa doctrina.

CAPUT V. — Homousios ergo, id est, coessentialis in divinitate Patri Filius, homousios Patri et Filio Spiritus sanctus, homousios Deo et homini unus Filius, manens Deus in homine suo in gloria Patris, desiderabilis videri ab Angelis : sicut Pater et Spiritus sanctus adoratur ab Angelis et ab omni creatura : non homo præter Deum ¹, vel Christus cum Deo, sicut blasphematur Nestorius ; sed homo in Deo, et Deus in homine.

CAPUT VI. — Erit resurrectio mortuorum omnium, sed una et insimul et semel : non prima justorum, et secunda peccatorum, ut fabula est somniantorum ²; sed una omnium. Et si id resurgere dicitur quod cadit, caro ergo nostra in veritate resurget, sicut in veritate cadit. Et non secundum Origenem immutatio corporum erit, id est, aliud novum corpus pro carne : sed eadem caro corruptibilis quæ cadit, tam justorum quam injustorum, incorruptibilis resurget, quæ vel poenam sufferre possit pro peccatis, vel in gloria æterna manere pro meritis.

CAPUT VII. — Omnium hominum erit resurrectio : si omnium erit, ergo omnes moriuntur, ut mors ab Adam ducta omnibus filiis ejus dominetur, et maneat illud privilegium in Domino, quod de eo specialiter dicitur : *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem* (Psal. xv, 10). Ejus enim caro non vidit corruptionem. Hanc rationem maxima Patrum turba tradente suscepimus. Verum quia sunt et alii æque catholici et eruditi viri, qui credunt, anima in corpore manente mutandos ad incorruptionem et immortalitatem eos, qui in adventu Domini vivi inveniendi sunt, et hoc eis reputari pro resurrectione ex mortuis, quod mortalitatem ³ immutatione deponant, non morte : quilibet quis acquiescat modo, non est hæreticus, nisi ex contentione hæreticus fiat. Sufficit enim in Ecclesie lege carnis resurrectionem credere futuram de morte.

CAPUT VIII. — Quod autem dicimus in Symbolo, in adventu Domini vivos ac mortuos judicandos, non solum justos et peccatores significari, sicut Diodorus putat, sed et vivos eos qui in carne inveniendi sunt credimus, qui adhuc morituri creduntur ; vel immutandi sunt, ut alii volunt, ut suscitati continuo vel reformati cum ante mortuis judicentur.

CAPUT IX. — Post resurrectionem et judicium non credamus restitutionem futuram, quam Origenes delirat ; sed demones vel impii homines post tormenta quasi supplicii expurgati, vel illi in angelicam qua creati sunt, redeant dignitatem, vel isti ⁴ justorum societate donentur ; eo quod hoc divine conveniat pietati, ne quid ex rationalibus pereat creaturis, sed quolibet modo salvetur. Sed nos credamus ipsi judicii omnium et retributori justo, qui dixit, *Ibunt impii in supplicium æternum, justii autem in vitam æternam* (Matth. xxv, 46), ut percipiant fructum operum suorum.

CAPUT X. — In principio creavit Deus cælum et terram et aquam ex nihilo. Et cum adhuc tenebræ ipsam aquam occultarent, et aquam terra absconderet facti sunt Angeli et omnes cælestes Virtutes, ut non esset otiosa Dei bonitas, sed haberet in quibus per multa ante spatia bonitatem suam ostenderet : et ita hic visibilis mundus ex his quæ creata fuerant factus est et ornatus.

CAPUT XI. — Nilhil incorporeum et invisibile natura credendum, nisi solum Deum, id est, Patrem et Filium et Spiritum sanctum. Qui ex eo incorporeus

creditur, quia ubique est, et omnia implet atque constringit ; et ideo invisibilis omnibus creaturis, quia incorporeus est.

CAPUT XII. — Creatura omnis corporæ est : Angeli et omnes cælestes Virtutes corporæ ¹, licet non carne subsistant. Ex eo autem corporæ esse credimus intellectuales naturas, quod localitate circumscriptur ; sicut et anima humana quæ carne clauditur, et demones qui per substantiam angelicam naturæ sunt.

CAPUT XIII. — Immortales esse credimus intellectuales naturas, quia carne carent, nec habent quod cadant ut resurrectione egeant post ruinam.

CAPUT XIV. — Animas hominum non esse ab initio inter cæteras intellectuales naturas, nec simul creatas, sicut Origenes fingit : neque cum corporibus per coitum seminatæ, sicut Luciferiani, et Cyrillus, et alii Latinorum præsumptores affirmant, quasi naturæ consequentiam servantem ². Sed dicimus creationem animæ solum Creatorem omnium nosse, et corpus tantum per cojugii copulam seminari, Dei vero judicio coagulari in vulva et compingi atque formari, ac formato jam corpore animam creati et infundi, ut vivat in utero hominis ex anima constans et corpore, et egrediatur vivus ex utero plenus humana substantia.

CAPUT XV. — Neque duas animas esse dicimus in uno homine, sicut Jacobus et alii Syrorum scribunt, quam animalem qua animetur corpus et immixta sit sanguini, et alteram spirituales quæ rationem ministrat : sed dicimus unam esse eandemque animam in homine, quæ et corpus sua societate vivificet, et semetipsam sua ratione disponat, habens in se libertatem arbitrii, ut in suæ substantiæ ³ eligat cogitationem quod vult.

CAPUT XVI. — Solum hominem credimus habere animam substantivam, quæ exuta corpore vivit, et sensus suos atque ingenia vivaciter tenet. Neque cum corpore moritur, sicut Aratus ⁴ asserit : neque post modicum intervallum, sicut Zenon dicit ; quia substantialiter vivit.

CAPUT XVII. — Animalium vero animæ non sunt substantivæ ⁵, sed cum carnis ipsa carnis vivacitate nascuntur, et cum carnis morte finiuntur : et ideo nec ratione reguntur, sicut Plato et Alexander putant, sed ad omnia naturæ incitamento ducuntur.

CAPUT XVIII. — Anima humana non cum carne moritur, quia non cum carne, ut superius diximus, seminat ; sed formato in ventre matris corpore, Dei judicio creatur et infunditur, ut vivat homo intus in utero, et sic procedat nativitate in mundum.

CAPUT XIX. — Dualibus substantiis tantum constat homo, anima et carne ; anima cum ratione sua, et carne cum sensibus suis. Quos tamen sensus aliæque animæ societate non movet caro. Anima vero et sine carne rationale suum tenet.

CAPUT XX. — Non est tertius in substantia hominis spiritus ; sicut Didymus contendit : sed spiritus ipsa est anima, pro spirituali natura, vel pro eo quod spiret in corpore spiritus appellatus. Anima vero ex eo vocatur, quod ad vivendum vel ad vivificandum animet corpus. Tertium vero qui ab Apostolo cum anima et corpore inducitur, spiritum gratiam sancti Spiritus esse intelligamus, quam orat Apostolus ut integra perseveret in nobis, ne nostro vitio aut minuat aut fugeret a nobis (1 Thess. v, 25) ; quia *Spiritus sanctus effugiet fictum* (Sup. 1, 5).

CAPUT XXI. — Libertati arbitrii sui commissus est homo statim in prima conditione, ut sola vigiliantia mentis amittente, etiam in præcepti custodia perseveraret, si vellet in eo quod creatus fuerat perma-

¹ Editi addunt, ex toto.

² Editi, non homo factus præter Deum. Quidam Mss., non homo factus propter Deum. Et nonnulli postea, vel Christus sine Deo.

³ Mss., ut fabula somniantur.

⁴ Hic Mss. quidam addunt, præsentis ritæ.

⁵ Iures Mss., dijuncti.

¹ Mss. aliquot, corpore.

² Mss. sex, consequentia servientes. Alii tres, consequentia serviente.

³ Mss. omnes, in sua substantia.

⁴ Mss. omnes, Arab.

⁵ Mss. aliquot, sub tantæ. Alii, substantia.

nere. Po tquam vero seductione serpentis per Evam credidit, naturæ bonum perdidit, pariter et vigorem arbitrii: non tamen electionem, ne non esset suum quod emendaretur peccatum, nec merito indulgeretur quod non arbitrio diluisset. Manet itaque ad querendam salutem arbitrii libertas¹, id est rationalis voluntas, sed admonente prius Deo et invitante ad salutem, ut vel eligat, vel sequatur, vel agat occasione salutis, hoc est inspiratione Dei. Ut autem consequatur quod eligit, vel quod sequitur, vel quod occasione agit, Dei esse libere constemur. Initium ergo salutis nostræ Deo miserante habemus; ut acquiescimus salutiferæ inspirationi, nostræ potestatis est; ut adipiscamur quod acquiescendo admonitioni cupimus, divini est muneris: ut non labamur ab indepto salutis munere, sollicitudinis nostræ est et celestis pariter adiutorii; ut labamur, potestatis nostræ est et ignavia.

CAPUT XXII (alias 52). — Baptisma unum est, sed in Ecclesia, ubi una fides est, ubi in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti datur. Et ideo si qui apud illos hæreticos baptizati sunt qui in sanctæ Trinitatis confessione baptizati, et veniunt ad nos; recipiantur quidem quasi baptizati, ne sanctæ Trinitatis invocatio vel confessio annulletur: sed doceantur ante et instruantur, quo sensu sanctæ Trinitatis mysterium in Ecclesia teneatur: et si consentium credere, vel acquiescunt confiteri, purgati jam fidei integritate confirmantur manus impositione. Si vero parvuli sunt vel hebetes qui doctrinam non capiunt; respondeant pro illis qui eos offerunt juxta morem baptizandi: et sic manus impositione et chrismate communiti, Eucharistiæ mysteriis admittantur. Illos autem qui non in sanctæ Trinitatis invocatione apud hæreticos baptizati sunt, et veniunt ad nos, baptizari debere pronuntiamus, non rebaptizari. Neque enim credendum est eos fuisse baptizatos, qui non in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti juxta regulam a Domino positam tincti sunt: ut sunt Paulianistæ², Procliani, Borborite, Siphori, qui nunc vocantur Bonosiani, Photiniani, Montanite et Manichæi, varia impietatis germina: vel cæteræ istorum originis sive ordinis pestes, quæ duo principia sibi ignota introducunt, ut Cerdon et Marcion; vel contraria, ut Manichæus; vel tria et barbara, ut Setianus et Theodosius³; vel multa, ut Valentinus; vel Christum hominem fuisse absque Deo, ut Cerinthus, Ebion, Artemon et Photinus. Existis, inquam, si qui ad nos venerint, non requirendum ab eis utrum baptizati sint, an non; sed hoc tantum, si credant in Ecclesiæ fidem, et baptizentur ecclesiastico Baptismate.

CAPUT XXIII (al. 53). — Quotidie Eucharistiæ communionem percipere nec laudo nec vitupero. Omnibus tamen dominicis diebus communicandum suadeo et hortor, si tamen mens in affectu peccandi non sit⁴. Nam habentem adhuc voluntatem peccandi, gravari magis dico Eucharistiæ perceptione quam purificari. Et ideo quamvis quis peccato mordeatur, peccandi non habeat de cætero voluntatem, et communicaturus satisfaciatur lacrymis et orationibus, et confidens de Domini miseratione, qui peccata piæ confessioni donare consuevit, accedat ad Eucharistiam intrepidus et securus. Sed hoc de illo dico quem capitalia et mortalia peccata non gravant: nam quem mortalia crimina post Baptismum commissa premunt,

horror prius publica pœnitentia satisfacere, et ita Sacerdotis judicio reconciliatum communioni sociari, si vult non ad iudicium et condemnationem sui Eucharistiam percipere. Sed et secreta satisfactione solvi mortalia crimina non negamus; sed mutato prius sæculari habitu, et confessio religionis studio per vitæ correctionem, et jugi, imo perpetuo luctu miserante Deo, ita duntaxat, ut contraria pro iis quæ pœnitent agat, et Eucharistiam omnibus dominicis diebus supplex et submissus usque ad mortem percipiat.

CAPUT XXIV (al. 54). — Pœnitentia vera est, pœnitenda non admittere, et admissa desistere. Satisfactio pœnitentiæ est causas peccatorum excidere, nec eorum suggestionibus aditum indulgere.

CAPUT XXV (al. 55). — In divinis repermissionibus nihil terrenum vel transitorium expectemus, sicut Meletiani sperant. Non nuptiarum copulam, sicut Cerinthus et Marcion delirant⁵. Non quod ad cibum vel ad potum pertinet, sicut Papiæ auctore (a), Irenæus, Tertullianus et Lactantius acquiescunt. Neque per mille annos post resurrectionem regnum Christi in terra futurum, et sanctos cum illo in deliciis regnuros speremus, sicut Nepos docuit, primam justorum resurrectionem, et secundam impiorum: et inter has duas mortuorum resurrectiones, gentes ignorantes Deum in angulis terrarum in carne reservandas: quæ post mille annos regni in terra justorum, instigante diabolo movendæ sint ad pugnam contra justos regnantes; et Domino pro justis pugnante imbri igneo compendendas; atque ita mortuas, cum cæteris in impietate ante mortuis ad æterna supplicia in incorruptibili carne resuscitandas.

CAPUT XXVI (al. 56). — Nullum credimus ad salutem nisi Deo invitante venire. Nullum invitatum salutem suam nisi Deo auxiliante operari. Nullum nisi orantem auxilium promereri. Nullum Dei voluntate perire, sed permissu, pro electione arbitrii, ne ingenuitas potestatis semel hominibus attributa ad servilem cogatur necessitatem.

CAPUT XXVII (al. 57). — Malum vel malitiam non esse a Deo creatam, sed a diabolo inventam, qui et ipse bonus a Deo creatus est. Sed quia libero arbitrio, utpote rationalis creatura, commissus est, et cogitandi acceperat facultatem, scientiam homini vertit ad malum: et multa cogitando factus est inventor mali: et quod in se perdidit, invidit in aliis, nec contentus solus perire, suavit aliis, ut qui esset suæ malitiam inventor, fleret et aliorum auctor: et ex eo malum vel malitia percurrit in cæteras rationales creaturas.

CAPUT XXVIII (al. 58). — Unde cognoscimus nihil esse naturæ immutabile, nisi solum Deum, Patrem et Filium et Spiritum sanctum, qui mutari non potest a bono, quia natura possidet bonum, nec potest aliud quid esse quam bonum.

CAPUT XXIX (al. 59). — Angeli vero qui in illa qua creati sunt beatitudine perseverant, non natura possident bonum, ut non mutarentur cum cæteris, sed arbitrii servantes bonam voluntatem, et bonum conditionis, et fidem suo Domino servaverunt. Unde et merito ab ipso Domino sancti Angeli vocantur, quod tenuerint arbitrii sanctitatem, nec sociorum exemplo deviaverint a bono⁶.

¹ Mss., *delectantur*.

² Ante editis tria isthæ capitula quæ a manuscriptis absunt, adjecta fuerant:

• Fides vera, quæ est catholica, omnium creaturarum sive spiritualium sive corporalium bonam confitetur substantiam, et malum nullam esse naturam; quia Deus, qui universalis est conditor, nihil nisi bonum fecit. Unde et diabolus bonus esset, si in eo quod factus est per-auctoret. Sed quia naturali excellentia male usus est, et in veritate non stetit; non in contrarium substantiam transit, sed a summo bono cui debuit adherere discessit.

• Virtutes angelicæ quæ in divino amore fixæ persisterunt lapsis superbientibus angelis, hoc nature revertuntur accepert, ut nulla jam rubiginis subreptis

³ Mss. plures. At editi, *erita et*.

⁴ Nonnulli codices sic prosequuntur: *Non tamen ad obtinendam sine illo qui querentes fuerit invivire, qui pulsantibus aperit, qui patentibus donat: sicut ergo initium Deo miserante et inspirante habere nos credimus, ita a beatissimi naturæ no. tæ sequas esse divine inspirationis libere confitemur. Igitur ut non labamur, etc.* Id vero ab homine catholico insertum putant propter latentem illic Pelagianorum errorem.

⁵ Sic Mss. At editi, *Paulini*.

⁶ Mss., *Theodotus*; vel, *Theodotus*.

⁷ Sic Mss. At editi, *sive affectu peccatis sit*.

(c) Vide Hieronymum, lib. de Scrip'turis Ecclesiasticis.

CAPUT XXX (al. 63). — Bonæ sunt nuptiæ, sed causa filiorum et compescenda: fornicationis obtentu¹.

CAPUT XXXI (al. 64). — Melior est continentia; sed non sibi sufficit ad beatitudinem, si pro solo amore pudicitia retinetur, sed si et hoc cum affectu causa vacandi Domino eligitur: alioquin divortium magis conjugii videbitur esse, quam castitas.

CAPUT XXXII (al. 65). — Virginitas utroque hono præcisior est, quia et naturam vincit et pugnam: naturam, corporis integritate; pugnam, pace castimoniam.

CAPUT XXXIII (al. 66). — Bonum est in cibum cum gratiarum actione sumere quicquid Deus edendum præcepit. Abstinere autem ab aliquibus, non quasi malis, sed quasi non necessariis, non est malum. Moderari vero eorum usum² pro necessitate et tempore, proprie Christianorum est.

CAPUT XXXIV (al. 67). — Malas dicere nuptias, vel fornicationi comparandas aut stupro; cibos vero credere malos, vel mali causam percipientibus³, non est Christianorum, sed proprie Encratitarum⁴ et Manichæorum.

CAPUT XXXV (al. 68). — Sacratæ Deo virginitati nuptias coequare, aut pro amore castigandi corporis abstinentibus a vino vel carnibus nihil credere meriti accrescere, nec hoc Christiani, sed Joviniani est.

CAPUT XXXVI (al. 69). — Integra fide credendum est, beatam Mariam Dei Christi matrem et virginem concepisse, et virginem genuisse, et post partum virginem permansisse. Nec est blasphemie Helvidii acquiescendum, qui dixit: Virgo ante partum, non virgo post partum.

CAPUT XXXVII (al. 70). — Elementa, id est, cælum et terram non credimus abolenda per ignem, sed in melius commutanda: figuram quoque mundi, id est, imaginem, non substantiam transiuram.

CAPUT XXXVIII (al. 71). — Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare. Melius est pro intentione sequendi Dominum semel donare⁵, et absolutum sollicitudine cum Christo egere.

CAPUT XXXIX (al. 72). — Maritum duarum post Baptismum matronarum Clericum non ordinandum. Neque eum qui unam quidem, sed concubinam, non matronam habuit. Nec illum qui viduam, aut repudiatam, vel meretricem in matrimonio sumpsit. Neque eum qui semetipsum quolibet corporis sui membro indignatione aliqua vel justo injuste timore⁶ superatus truncaverit. Neque illum qui usuras accepisse convincitur, aut in scena lusisse dignoscitur. Neque eum qui publica pœnitentia mortalia crimina desisset. Neque illum qui aliquando in furiam versus insanivit, vel afflacione diaboli vexatus est. Neque eum qui per ambitionem ad imitationem Simonis Magi pecuniam offert.

CAPUT XL (al. 73). — Sanctorum corpora, et præcipue beatorum martyrum reliquias, ac si Christi membra sincerissime honoranda, et basilicas eorum nominibus appellatas, velut loca divino cultui mancipata, affectu piissimo et devotione fidelissima adendas credimus⁷. Si quis contra hanc sententiam venit, non Christianus, sed Eunomianus et Vigilantianus creditur.

¹ culpæ mordeantur: ut et in contemplatione *Conditoris* sine felicitatis fine permanant, et in hoc sic condita: æterna stabilitate subsistant.

² Tales creati sunt angeli: ut si vellent, in beatitudinis luce persisterent; si autem vellent, etiam labi possissent. Unde et Satan cum serpentibus legionibus cecidit. Sed post ejus lapsum ita confirmati sunt angeli qui persisterunt, ut caderet omnino non possent; quia ne omnino jam caderent, virtutem immutabilitatis acceperunt.

³ Quidam Mss., non concupiscentiis et fornicationis obtentu.

⁴ Mss., Moderari vero carnum usum.

⁵ Editi, vel malitias causare percipientibus.

⁶ Editi, Hieracitarum.

⁷ Editi, insimul donare.

⁸ Colbertinus Ms., justo injuste judicio.

⁹ Abest, credimus, a Mss.

CAPUT XLI (al. 74). — Baptizatis tantum iter esse salutis credimus. Nullum catechumenum, quemvis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credamus, excepto martyrio, ubi tota Baptismi sacramenta complentur. Baptizandus constituitur fidem suam coram sacerdote, et interrogatus respondet: hoc et martyr coram persecutore facit, qui et constituitur fidem suam, et interrogatus respondet. Ille post confessionem, vel aspergitur aqua, vel intingitur: et hic vel aspergitur sanguine, vel contingitur igne¹. Ille manus impositione pontificis accipit Spiritum sanctum: hic locutorium² efficitur Spiritus sancti, dum non est ipse qui loquitur, sed Spiritus Patris qui loquitur in illo. Ille communicat Eucharistiæ in commemoratione mortis Domini: hic ipsi Christo commoritur. Ille constituitur se mundi actibus renuntiaturum: hic ipsi renuntiat vitæ. Illi peccata omnia dimittuntur: in isto exstinguuntur.

CAPUT XLII (al. 75). — In Eucharistia non debet pura aqua offerri, ut quidam sobrietatis falluntur imagine; sed vinum cum aqua mixtum: quia et vinum fuit in redemptionis nostræ mysterio, cum dixit, *Non bibam amodo de hoc genimine vitis* (Math. xxvi, 29); et aqua mixtum, quod post cœnam dabatur. Sed et de latere ejus, quod laucea perfosum est, aqua cum sanguine egressa, vinum de vera ejus carnis vite cum aqua expressum ostendit.

CAPUT XLIII (al. 76). — Bona est caro nostra et valde bona, utpote a bono et a solo Deo condita; et non est mala, ut volunt Sethianus et Ophianus³ et Patricianus: nec mali causa, ut docuit Florinus⁴: nec ex malo et bono compacta, ut Manichæus blasphemavit. Sed cum sit creatio bona, arbitrio animæ efficitur nobis vel bona vel mala, non mutatione substantiæ, sed executionis mercede⁵. Ipsa enim est quæ stabit ante tribunal Christi, in qua referat anima propria corporis prout gessit, sive bonum sive malum.

CAPUT XLIV (al. 77). — In resurrectione ex mortuis sexus forma non mutabitur: sed vir mortuus resurget in forma viri, et femina in forma femine, carens sexus tamen hujus vite tantum conditione: non specie naturali; ne non sit vera resurrectio, si non id resurget quod cadit.

CAPUT XLV (al. 78). — Ante passionem Domini omnes animæ sanctorum in inferno sub debito prævaricationis Adæ tenebantur, donec auctoritate Domini per indebitam ejus mortem de servili conditione liberarentur.

CAPUT XLVI (al. 79). — Post ascensionem Domini ad cœlos, omnium sanctorum animæ cum Christo sunt, et exemptes de corpore ad Christum vadunt, expectantes resurrectionem corporis sui, ut ad integram et perpetuam⁶ beatitudinem cum ipso pariter immutentur: sicut et peccatorum animæ in inferno sub timore posite expectant resurrectionem sui corporis, ut cum ipso ad pœnam detrudantur⁷ æternam.

CAPUT XLVII (al. 80). — Pœnitentia abolere peccata indubitanter credimus, etiam in ultimo vitæ spiritu admissorum pœniteat, et publica lamentatione peccata prodantur: quia propositum Dei, quo decrevit salvare quod perierat, stat immobile: et ideo quia voluntas ejus non mutatur, sive emendatione vitæ, si tempus conceditur, sive supplicii⁸ confessione, si continuo vita exceditur, venia peccatorum fideliter præsumatur ab illo, qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur a perditione pœnitendo (Ezech. xviii, 52, et xxxiii, 11), et salvatus miseratione Domini vivat. Si quis aliter de justissima Dei

¹ Mss., vel intingitur igne.

² Sic Mss. Editi, habitaculum.

³ Mss., Ophianus.

⁴ Sic Mss. At editi, Florinus.

⁵ Aliquot Mss., excusatione commercii. Quidam autem executione commercii.

⁶ Quidam Mss., perfectam.

⁷ Mss., convertantur.

⁸ Aliquot Mss., sive publica.

pietate sentit, non Christianus, sed Novatianus est.

CAPUT XLVIII (al. 81). — Internas animæ cogitationes diabolum non videre, certi sumus: sed motibus eas corporis ab illo et affectionum indicibus colligi, experimento didicimus. Secreta autem cordis solus illo novit ad quem dicitur, *Tu solus nosti corda filiorum hominum* (III Reg. viii, 39).

CAPUT XLIX (al. 82). — Non omnes malæ cogitationes nostræ semper diaboli instinctu excitantur, sed aliquoties ex nostri arbitrii motu emergunt. Bonæ autem cogitationes semper a Deo sunt.

CAPUT L (al. 83). — Dæmones per energeticam operationem¹ non credimus substantialiter illabi animæ; sed applicatione et oppresse uniri. Illabi autem menti illi possibile est qui creavit, qui natura subsistens incorporeus, capabilis est suæ facturæ.

CAPUT LI (al. 84). — Signa et prodigia et sanitates etiam peccatores in nomine Domini facere ab ipso Deo didicimus: et cum alios hac præsumptione juvent, sibi per ambitionem humanæ gloriæ nocent; quia gloriantur in dato falso, id est non meritis debito.

CAPUT LII (al. 85). — Signa et prodigiis clarum posse fieri Christianum, non tamen sanctum, si in-

¹ Habent Mss., per energeticam, et omittunt, operationem.

temperatis et asperis motibus agat: temperatæ autem et placidis motibus, etiam absque signorum efficacia, et sanctum et perfectum et Dei hominem fieri recte credimus.

CAPUT LIII (al. 86). — Nullus sanctus et justus caret peccato: nec tamen ex hoc desinit esse justus et sanctus, cum affectu teneat sanctitatem. Non enim naturæ viribus, sed propositi adiumento per Dei gratiam acquirimus sanctitatem. Et ideo veraciter se omnes sancti pronuntiant peccatores, quia in veritate habent quod plangunt, et si non reprehensione conscientie, certe mobilitate prævaricatricis naturæ.

CAPUT LIV (al. 87). — Pascha, id est, dominicæ resurrectionis solemnitas, ante transgressum vernalis æquinoctii et quartæ decimæ lunæ perfectionem non potest celebrari¹, eodem tamen mense natæ.

CAPUT LV (al. 88). — Propter novos legislatores, qui ideo animam tantum ad imaginem Dei creatam dicunt, ut quia Deus incorporeus recte creditur, etiam incorporea anima esse credatur, libere confitemur, imaginem in æternitate, similitudinem in moribus inveniri.

¹ In codicibus Mss., et quintæ decimæ (vel, sextæ decimæ) lunæ initium non potest celebrari.

INDEX RERUM

QUE IN HOC TOMO OCTAVO CONTINENTUR.

IN OCTAVUM TOMUM PRÆFATIO.	9-10	III. Quadruplex Scripturas Veteris Testamenti tractandi ratio. Historia et ætiologia in Scripturis. Analogia. Allegoria. Lex non necessaria nisi iis quibus utilis est servitus ac timor. Mystera in Veteri Lege velata.	68
ADMONITIO IN LIBRUM DE HERESIBUS.	13-16	IV. Triplex error legentium.	73
De eodem libro Epistole quatuor.	<i>Ibid.</i>	V. Tres Scripturarum quarumque differentie. Ecclesia catholica erroris secundum ullum modum ex predictis redargui non potest in Veteris Testamenti lectione.	73
S. AURELIJ AUGUSTINI, HIPPONENSIS EPISCOPI, DE HERESIBUS AD QUODVULTIPIUM LIBER UNUS.	21-22	VI. De Scripturis non credendum expositoribus earum inimicis.	74
S. AURELIJ AUGUSTINI, HIPPONENSIS EPISCOPI, TRACTATUS ADVERSUS JUDÆOS.	51-52	VII. Quærenda vera religio. In eis quærenda qui excellent famæ celebritate et omnium occupatione populorum. Objectari frustra, apud paucos esse veritatem, nec quærendam in multitudine Catholicorum. Temere visum Honorato, absurda quadam tradi in catholica religione. A religione quærenda apud Catholicos nihil prohibebat. Cum inquiritur vera religio, sumendum exordium a catholica Ecclesia.	73
CAPUT PRIMUM. Severitatis Dei exemplum in excisione Judæorum; bonitatis vero, in insitione Gentium. Judæorum cecitas ex Scripturis Veteris Testamenti convincenda.	<i>Ibid.</i>	VIII. Qua Augustinus via venit ad catholicam religionem.	78
II. Instrumenti Veteris libros ad nos pertinere, eorumque præcepta per nos melius impleri.	<i>Ibid.</i>	IX. Catholica Ecclesia venientibus præcipit fidem; hæretici promittunt rationem. Nihil vili case in flue, atque inter credentem et credulum (quod nomen culpæ datur) plurimum interesse.	79
III. Christus legem non evacuavit arguendo, sed implendo mutavit. Mutatio veterum sacramentorum prædicta in Psalmis.	53	X. Turpe non esse credere in religione. Rationi percipiendæ idonei perpauci: via ad religionem tutior et tenenda ab omnibus fides.	81
IV. Christus in Psalmo quadragesimo quarto prænuntiatus.	<i>Ibid.</i>	XI. Credentes ab opinantium temeritate quomodo alieni. Intelligere, credere, opinari.	82
V. Titulo Psalmi sexagesimi octavi, qui de Christi passione scriptus est, etiam mutatio prædicitur.	54	XII. Credere in multis quam necessarium ad humanam societatem. Rectissimum obtemperare sapientibus.	84
VI. Titulus quoque Psalmi septuagesimi noni prænuntiat mutationem. Mutationis faciendæ testimonia contra Judæos aperta.	55	XIII. Qui sapientia caret, non quærit sapientem, nisi esse credat. Ita et religio non quæritur, nisi case credatur.	85
VII. Judæi prophetias quasdam pro se non recte interpretantes. Quæ magis in Judæos quadrant prophetarum voces.	57	XIV. Si nihil credendum est, nec ipsa esse religio credetur. Christo credendum esse docent omnes etiam hæretici. Christus ipse maxime exegit fidem.	84
VIII. Judæorum a Deo dimissio per Isaiam prænuntiata.	59	XV. Sapientia Dei incarnata, via ad religionem commodissima.	88
IX. Dimissio Judæorum clarius prædicta per Malachiam. Sacrificium Christianorum ubique in terra et in celo offertur.	60	XVI. Auctoritas divinitus constituta, quæ partim miraculis, partim sequentium multitudine movet ad fidem.	89
X. Qua charitate invitandi Judæi ad fidem.	65	XVII. Mores boni potius quam utiliter auctoritate persuasi. Ecclesia: catholice auctoritas.	90
ADMONITIO IN LIBRUM DE UTILITATE CREDENDI.	65-64		
S. AURELIJ AUGUSTINI, HIPPONENSIS EPISCOPI, DE UTILITATE CREDENDI AD HONORATUM LIBER UNUS. — Contra Manichæos disputat, probatque ipsos sacrilege ac temere in eos invelli, qui catholice fidei auctoritatem sequentes, ad mysteriorum intelligentiam sese illius subsidio comparant, dum ea credunt quæ nondum valent animo percipere. Sed imprimis ostendit Vetus Testamentum perperam ab iisdem hæreticis reprehendi.	65-66		
CAPUT PRIMUM. Quo consilio hæc Honorato scribat. Hæreticus et hæreticis credens, non idem. Operis argumentum. Quomodo per Manichæos Augustinus deceptus evaserit. Manichæorum dictum in suæ sectæ desertores.	<i>Ibid.</i>		
II. Manichæi Vetus Testamentum reprehendunt apud Inveritos	67		